

VELITEĽSKÝ ZBOR ČESKOSLOVENSKEJ ARMÁDY V BOJI PROTI „BANDEROVCOM“ VO SVETLE ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV VOJENSKÉHO HISTORICKÉHO ARCHÍVU BRATISLAVA

ALEX MASKALÍK

MASKALÍK, A.: Regiment commandership of the Czechoslovak army in the fight against Banderovci (Ukraine Partisan Army -UPA) in the light of archive documents from Archive of Military History Bratislava. *Vojenská história*, 1, 15, 2011, pp. 99-125, Bratislava.

The published material, except for its introduction consisting of the characteristics of the era, comprises from the transcription of 19 documents selected from the archive funds of the Command 4th region Bratislava and Operation „Banderovci“. These documents cover the following topics: public education in the military units assigned against UPA, the discipline and a potential cooperation with UPA, the tasks, the activity and evaluation of the Regiment commandership, insufficient material and human resources of the units, national issues, the knowledge and experience of the Polish army from the fights against UPA as well as the tactics of the small units in their assignment. The material follows up the study from the *Military History* no3/2010: Some aspects of Czechoslovak army performance and its commandership in the fight against Banderovci.

Military History. Czechoslovakia. After-war period. Banderovci. Documents.

Materiálová štúdiá nadväzuje na vedeckú štúdiu *Niektoré aspekty pôsobenia veliteľského zboru čs. armády v boji proti banderovcom*, ktorá bola uverejnená v č. 3/2010 *Vojenskej histórie*. V nej bolo v krátkosti zhodnotené účinkovanie čs. veliteľského zboru v bojoch s oddielmi Ukrajinskej povstaleckej armády, pričom niektoré kľúčové aspekty boli len naznačené. Predkladaná štúdiá sa prostredníctvom jednotlivých materiálov vojenskej proveniencie pokúsi viaceré z nich dokresliť a dať im širší rozmer, nevyhnutný pre komplexnejšie pochopenie i plastickejšie vyobrazenie celej problematiky. Hneď na úvod je potrebné zdôrazniť, že z hľadiska dostupnosti relevantných slovacikálnych militárií je k dispozícii prekvapivo málo archívnych dokumentov ucelenejšieho charakteru. Väčšina z nich sa celkom pochopiteľne zaoberá skôr pomenúvaním a analýzou nedostatkov a rezerv, ktoré sa v priebehu vojenského zásahu čs. armády proti banderovcom objavovali, ako napríklad vyzdvihovaním a rozoberaním dosiahnutých, respektíve dosahovaných, výsledkov. Tie sa totiž pod celospoločenským i politickým tlakom často stávali relatívnymi, nakoľko

boli očakávané a považované za celkom samozrejme. A tak prakticky jedinými archívnymi zdrojmi, ktoré by cielene a zovšeobecňujúco zachytávali pôsobenie čs. armády v bojoch proti UPA v pozitívnom svetle, sú písomné pochvaly veliteľov nasadených jednotiek a formálne d'akovné rozkazy náčelníka Hlavného štábu MNO, respektíve veliteľa Vojenskej oblasti 4¹ všetkým zúčastneným vojakom. Túto skutočnosť do značnej miery reflektuje aj výber predkladaných dokumentov, ktorý sa napriek istej obmedzenosti usiluje pokryť čo najširšie spektrum súvislostí viažucich sa k pertraktovanej tematike. I keď, samozrejme, istú predstavu o nej si možno vytvoriť aj zo štúdia iných materiálov, vzhľadom na to, že ide o viac-menej nepriame a predovšetkým kusé informácie, prednosť dostali spomínané archívne materiály „súhrnného charakteru“. Pochádzajú výlučne z bratislavského Vojenského historického archívu, kde sú sústredené v archívnych fondoch označených ako *Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava a Operácia „Banderovci“*. Pre úplnosť je potrebné dodať, že relevantné materiály sa nachádzajú aj v združenom archívnom fonde pražského Vojenského historického archívu *MNO/Hlavní štáb*, ktorý je však po povodniach z prelomu milénia stále nedostupný. Prepis dokumentov uverejňujeme v úplnom znení v súlade s edičnými zásadami. Jednotlivé záznamy sú radené chronologicky, v pôvodnej jazykovej a gramatickej úprave. Slová alebo ich časti, ktoré nedávajú zmysel alebo sú skomolené, sme označili (!) Slová alebo ich časti, ktoré pri ich prepise zjavne vypadli, dávame do hranatých zátvoriek [...]

Veliteľstvo 10. pešej divízie²

Košice, dňa 5. septembra 1945

odd. výchovy o osvedy

K čís. 10.258/taj. 1. odd./1945

Osvetový požiadavok k Operačnému rozkazu³

Zbytky fašistických režimov ešte stále strašia náš východ. Banditi a prisluhovači fašistov vidiac, že ich osud je spečatený, chcú hatiť našu budovateľskú prácu v novej republike.

Osvetovú činnosť prevádzajte nasledovne:

1. Upozorňujem všetkých osvetových dôstojníkov a poddôstojníkov, aby oboznámili vojakov a dôstojníkov so všetkými fašistickými výčinnmi a s nutnosťou likvidovania a vy-mienenia (!) každej známky a stopy fašizmu. Potierať pôsobenie nepriateľskej propagandy

¹ Vojenská oblasť 4 s veliteľstvom v Bratislave bola vytvorená dočasnou mierovou organizáciou 12. júna 1945. Priestorovo pokrývala územie Slovenska a ako relatívne samostatný teritoriálno-organizačný celok existovala do októbra 1950. V čase existencie slovenských národných jednotiek v nej slúžila väčšina dôstojníkov slovenskej národnosti. Jej veliteľmi boli v čase júna až októbra 1945 brig. gen. (od 18. októbra 1948 div. gen.) Mikuláš Markus a následne brig. gen. (od 19. februára 1947 div. gen. a od 18. októbra 1948 zbor. gen.) Michal Širica.

² 10. pešia divízia (s veliteľstvom v Košiciach) bola v priamej podriadenosti veliteľstva VIII. (po reorganizácii armády v októbri 1947 prečíslovaného ako VI.) armádneho zboru a teritoriálne pokrývala stredné a južné oblasti východného Slovenska. Dominovala orientácia na južné hranice s Maďarskom, pričom v prípade potreby mala byť schopná zaistiť aj severné hranice s Poľskom. Keďže hlavným operačným priestorom jednotiek Ukrajinskej povstaleckej armády v období 1945 – 1946 bola severovýchodná časť slovensko-poľského pohraničia, problém s „banderovcami“ spadal práve do jej do kompetencie. Od mája 1945 do augusta 1948 vykonával funkciu jej veliteľa plk. del. (od 19. februára 1947 brig. gen.) Emil Perko.

³ VHA Bratislava, Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava, 1-11-80.651/1946.

a rozvinúť najširšiu ideu demokracie, pokroku a slobody.

2. Snažte sa udržať železnú kázeň u vojakov a bezpodmienečné plnenie úloh, dôveru vo veliteľovi a kamarátoch.

3. Upozorníte dôstojníkov a vojakov na ich povinnosti ako ochráncov ťažko vydobytej slobody, aby zabránili ďalšiemu drancovaniu a poškodzovaniu nášho východného Slovenska, ktoré je už i tak silne poškodené ...⁴

5. V Humennom vyskytli sa t. č. ručne písané plakáty s obsahom: Chlapci poďte do hôr! Je pravdepodobné, že tieto banditské skupiny budú sa snažiť prísť do styku s našimi vojakmi za účelom získavania správ, streliva a podobne. Zabráňte, vysvetlite, čo najenergickejšie mužstvu takéto veci, poukážte na trestné následky, apelujte na vlastenecký cit, na oddanosť štátu a ľudu.

6. Osvetoví dôstojníci sa vynasnažia, aby i u najmenších jednotiek /družstva/ si získali osvetových dôverníkov, ktorí ich budú informovať o morálnom stave jednotlivcov, o ich pôsobení o ich smýšľaní a charakteru. V podozrivých prípadoch ihneď zakročte a podajte hlásenie.

7. Upozorňujem osv.[etových] dôstojníkov a poddôstojníkov na úzku spoluprácu s OBZ a Zpravodajským oddelením.⁵

Náčelník odd. výchovy a osvetý 10. pešej divízie
kpt. pech. Leo Šram

⁴ Vzhľadom na to, že nasledujúci 4. bod sa k vymedzenej téme nijako nevzťahuje, bol pre obsiahlosť vypustený.

⁵ OBZ – Obranné spravodajstvo (Obranné zpravodajství) sa stalo 1. mája 1946 5. oddelením Hlavného štábu čs. brannej moci (kontrarozviedka). Spravodajské oddelenie bolo už z čias predmníchovskej armády 2. oddelením HŠ (ofenzívne, výzvedné spravodajstvo – rozviedka).

Veliteľstvo pre ZPÚ⁶
 Číslo: 189/dôv.1946

Humenné, 2. februára 1946
 Dôverné

O s o b i t n ý d ô v. r o z k a z
ohľadne zákazu nemierného používania alkoholu dôstojníkmi⁷

V poslednej dobe sa niektorí dôstojníci od práporov pre ZPÚ často oddávajú nemiernemu pitiu alkoholu, ktorý si nedovoleným spôsobom opatrujú z miestnych zdrojov. Nehľadiac k tomu, že špatným alkoholom si podryvajú zdravie, ale mnohí dôstojníci v podnapilom stave dopúšťajú sa rôznych výtržností, dokonca bitiek, čím znehodnocujú a špinia dobrú povesť a dobré meno československej armády, a znehodnocujú československý dôstojnícky sbor v očiach civilistov. Jeden dôstojník /: por. pech. Reizenauer/ sa v podnapilom stave svojom neopatrnosťou v noci zo dňa 1. na 2. februára 1946 zastrelil, iný dôstojník v podnapilom stave vyvolal výtržnosť v obci Kamenica n/Cir. a bil sa s členmi NB a civilistami, takže musel byť zaistený a spútaný.

Takto si niektorí dôstojníci predstavujú zaistenie bezpečnosti obyvateľstva? Takto si chcú získať medzi obyvateľstvom, ktoré prijalo armádu s nadšením, úctu? Opilstvom si chcú získať vážnosť medzi podriadenými vojakmi, ktorých majú vychovať a viesť?

Jak sa môžu vojaci dívať na takých dôstojníkov? Jak majú vojaci dôverovať takým dôstojníkom?

Toto je hanba a priamo svinstvo, čo títo darebáci a vyvrheli robia.

Zakazujem čo najprísnejšie oddávať sa nemiernemu pitiu alkoholu a proti každému dôstojníkovi /:nech je to ktokoľvek/ zakročím tým najdrastickejším spôsobom a nezastavím sa pred nikým a ničím k vôli zjednaniu nápravy.

Ak sa ešte jedenkrát vyskytne u niektorého dôstojníka prípad opilstva, urobím na dotyčného nielen trestné oznámenie, ale súčasne ho navrhnem na degradovanie a vylúčenie z československej armády, Československý dôstojnícky sbor musí mať ľudí s pevným charakterom, spoľahlivých po každej stránke, ale nie vyvrheľov ľudskej spoločnosti a darebákov najväčšieho rozsahu.

Upozorňujem všetkých dôstojníkov skupiny pre ZPÚ, že zakročím tým najprísnejším spôsobom proti každému rozkladnému a lajdáckemu živlu v radách dôst. sboru.

⁶ ZPU – Zabezpečenie pohraničného územia – súbor organizačných opatrení, ktoré nesmerovali k priamej ochrane čs. hraníc, ale sledovali len zabezpečenie pokoja a poriadku v pohraničí. Podstata mierového systému zabezpečenia štátnej hranice spočívala vo vytvorení štvorsledovej zostavy jej ochrany, prijatej na základe rokovaní medzi zástupcami ministerstiev národnej obrany, vnútra a financií 31. augusta 1945. Prvý sled mala predstavovať Finančná stráž uzatvárajúca predovšetkým hraničné prechody, druhý pohraničné stanice SNB a Národnej bezpečnosti, tretí asistenčné oddiely vojenských jednotiek dislokovaných v blízkosti hranice a štvrtý, ako záloha, rýchle divízie jednotlivých vojenských oblastí. V júni 1946 sa zostava síl vyčlenených na ochranu hranice čiastočne zmenila a po ďalšej dohode zúčastnených ministerstiev bol spojený tretí a štvrtý sled, pričom jednotkám a útvarom dislokovaným v blízkosti hranice boli súčasne stanovené aj úlohy na Zabezpečenie hranice (ZH) v prípade akútneho ohrozenia vonkajšej bezpečnosti štátu. ŠTAIGL, J. Ochrana štátnej hranice Slovenska po druhej svetovej vojne (1945 – 1950). In *Vojenská história*, roč. 4, 2000, č. 1, s. 53-64.

⁷ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 70-320-102/1946.

O mojom nariadení sa častejšie námatkovou prehliadkou presvedčím.

Tento rozkaz veliteľa práporov nechajú od každého dôstojníka podpísať, aby každý dôst. vedel, čo ho čaká v prípade porušenia tohoto rozkazu.

Veliteľ ZPÚ:
Pplk.gšt. Ján S T A N E K⁸

VELITEĽSTVO 4. OBLASTI
Č.1095/Taj.1.odd.1946

Bratislava, 15. apríla 1946

Osobitný rozkaz k akciám na východnom Slovensku⁹

Zo všetkých hlásení, ktoré dostávam o preniknutejších skupinách Benderovcov cez štátne hranice a o ich voľných pohyboch a pochodoch v hlbokom území vých[odných] časti vých[odného] Slovenska, mám dojem, že príslušným veliteľom vojenských jednotiek do týchto území poslaných neni dobre známy ich úkol, lebo že svoje úkoly neplnia. Činnosť veliteľská dosiaľ spočíva podľa doterajších výsledkov len v konštatovaní sily a pohybu bánd a ich sledovanie. Táto zarážajúca skutočnosť núti ma upozorniť dôrazne a naposledy znovu všetkých veliteľov na ich úkoly, ktorých prevedenie sú mi osobne zodpovední.

Podľa medzinárodného práva nesmie cudzia osoba ozbrojená prekročiť hranice štátu. Akonáhle sa tak stane musí byť okamžite odzbrojená a internovaná a po dohode s príslušným štátom vrátená na jeho územie. Nedá-li sa dobrovoľne odzbrojiť[.] musí byť rovněž ihneď použité všetkých prostriedkov i zbrane, [a]by bola zneškodnená. Na naše územie prenikli ozbrojené bandy, ktoré olupujú vlastné chudobné obyvateľstvo, ktoré dosiaľ samo žije v biednych pomeroch v dôsledku vojny a šíri propagandu nám nepriateľskú. K ochrane vlastných štátnych hraníc a k ochrane vlastných spoluobčanov a [na] zjednanie klúdu a poriadku boli vyslané do ohrozeného priestoru vojenské jednotky a úkolom:

1/ odzbrojiť a internovať všetky cudzie osoby a bandy, ktoré prešli hranice ilegálne a potulujú sa na vlastnom našom území.

2/ Nedajú li sa dobrovoľne odzbrojiť[.] zničiť ich bezohľadne všetkými prostriedkami.

3/ Poskytnúť civilnému obyvateľstvu všetku podporu a ochranu

4/ Čo najskôr vyčistiť celé územie od týchto bánd a zjednať klúd a poriadok.

5/ Zaisťiť štátne hranice a zabrániť novému prechodu ďalších bánd.

Príslušníkov vojska, národnej bezpečnosti a finančnej stráže, ktorí toto nariadenie nebudú plniť do všetkých dôsledkov, ihneď zaisťiť, a eskortovať vojenskému súdu do Košíc.

⁸ Ján Juraj Stanek (1909) – dôstojník predmníchovskej armády, v čase SNP veliteľ obranného úseku II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku. Po vojne veliteľ 4. rýchlej divízie, neskôr 9. pešej divízie. V čase januára až apríla 1946 veliteľ všetkých jednotiek čs. armády nasadených v boji proti „banderovcom“.

⁹ VHA Bratislava, Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava, 2-20-1.095/1946.

Náčelníkovi oblastnej správy výchovy a osvetu nariaďujem vydať patričné rozkazy pre osvetových dôstojníkov u jednotiek zaradených k plneniu horeuvedeného úkolu na východnom Slovensku.

Tento rozkaz musí ihneď preniknúť i k tým najnižším veliteľom a všetkým vojakom.

Proti každému veliteľovi a vojakovi, ktorý daný úkol nesplní a poruší tak svoju prísahu, zakročím všetkými prostriedkami.

Veliteľ 4. oblasti
Brig.gen. Michal Širica v.r.¹⁰

Veliteľstvo „O c e ľ 6“
Č. 1449/Taj. zprav. 1946

SV, 27. apríla 1946
T A J N Ě :

Vec: Spolupráca s príslušníkmi UPA¹¹ – zistenie¹²

Dostal som správu od občanov jednej obce, cez ktorú dňa 23. apríla 1946 ustupovala skupina UPA, že veliteľ tejto skupiny vyjadril sa nasledovne: „*My sa čs. vojska nebojíme. Máme spojenie s niektorými čs. dôstojníkmi od operujúcich jednotiek na východnom Slovensku.*“

Nakoľko nie je vylúčené, že správa zakladá sa na pravde, nariaďujem veliteľom všetkých stupňov /včetne stotín/, aby si vo zvýšenej miere všímali svojich podriadených jak v službe[,] tak i mimo nej.

Podozrelé osoby zo spolupráce s UPA nechajte sledovať orgánmi obranného zpravodajstva a podajte o tom obratom hlásenie na „Oceľ 6“.

Dostane: Veliteľ Oceľ na vedomie, veliteľstvo Zlato, Hliník, Železo, Orol, Michal, Pavel, Milan, Jozef, Karol, Václav, František, Štefan, Ivan, Adam, Matej, Zdenek, Anton, Filip a Dušan na vykonanie.

Prednosta oddelenia Oceľ 6:
škpt. pech. Štefan N o s k o

Náčelník štábu Oceľ:
pplk. gšt. Vojtech V i š ň o v s k ý v. r.

¹⁰ Michal Širica (1894) – dôstojník predmníchovskej armády, v čase SNP veliteľ II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku. Po vojne krátko veliteľ VII. armádneho zboru a v čase októbra 1945 až septembra 1950 Vojenskej oblasti 4.

¹¹ UPA – Ukrajinská povstalecká armáda (*Ukrajinskja povstanča armija*).

¹² VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 39-115-18/1946.

Veliteľstvo O t t o.¹³
Č.j. 251/Taj.1946

S.V. dňa 7. mája 1946

Vec: Závady v úseku Otto–hlásenie¹⁴

Príloha: priesvitka /mínové polia/

Veliteľstvo O c e ľ.¹⁵
 cez vel. Zlato.

opis č.j.222/Taj.1946

H u m e n n é.

Už svojím číslom 222/Taj.1946 zo dňa 29. apríla 1946 /opis prikladám/, som hlásil, že prostriedky, mám nepostačia na splnenie úlohy, ktorá mi bola daná. Hlásenie som napísal na základe štúdia mapy a na základe osobných skúsenosti. Od tých dôb mal som príležitosť časť úseku prejsť peši a zhliadal som, že situácia je horšia, než som si myslel. Všade sa javí nedostatok ľudí vôbec a školených ľudí /dôstojníkov/, zvlášť. Tých niekoľko ľudí, ktorí sú mi pridelení, sú nedostatočne materiálne vybavení. Dobrá polovica mužstva má zbrane, na ktoré sa nemôže 100-percentne spoľahnúť. Obuv začína byť chatrná a mužstvo nemá poľné láhvy. Velitelia čiat nemajú špeciálne mapy, buzoly, d'alekohľady. U celého práporu Michal, ktorý bol poslaný so zvláštnou úlohou, nebol jediný d'alekohľad a buzola. Čaty potrebujú varnice, alebo iné nádobie, na uskladnenie zásoby vody. Mužstvo si nosí vodu z údolia v jedálnych miskách. Opevňovacie práce nebudú zavčas ukončené, nakoľko jednotky majú len z miestnych zdrojov zaopatrené náradie a i toho je málo. Je nutné dodať každému práporu aspoň 50 krompáčov, 100 lopát, 15 sekier, 10 píl, 4 skálne dláta, a 4 palice, 6 železných sochorov na vypačovanie balvanov atď. Ďalej bude zapotreby zároveň s ostatným drotom dodať drát hladký, skobky, palice a hlavne rukavice na manipuláciu s drátom.

Ďalej bude treba upraviť cesty, stezky a pešinky, aby k jednotlivým ohniskám odporu bol jednoduchší prístup a aby jednotlivé ohniská si mohli vzájomne poslať posilu. Tieto cesty bude treba upraviť tu a tam i zamínovaným priestorom. Doprava jedného kotúča drátu o váhe 30-40 kg[,] až na kótu 987[,] je nemalou prácou, vyžadujúcou mnoho ľudí i času.

Za obchádzok úsekov práporov som zistil toto: Prápor Ivan potrebuje zosilnenie o 200 mužov, aby dosiahol väčšej hĺbky obranného postavenia. Prápor má tiež nedostatok streliva. /Len jeden palebný priemer/. Prápor potrebuje tiež dve kone a dve sedlá.

Prápor Matej potrebuje taktiež zosilniť o 200 mužov, k dosiahnutiu hĺbky postavenia.

Prápor Pavel ma úsek najťažší a najširší. Tento úsek sa dnes brániť nedá a velitelia musia venovať všetko úsilie tomu, aby ľudia mohli aspoň žiť na vykázaných miestach. Úsek je ne-

¹³ „Otto“ – krycie meno operačnej skupiny čs. armády, operujúcej proti „banderovcom“ v období apríl až august 1946. Veliteľom skupiny bol pplk. pech. (od 19. februára 1947 plk. pech.) Otto Wagner.

¹⁴ VHA Bratislava, Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava, 2-20-1.429/1946.

¹⁵ „Oceľ“ (Oceľ) – krycie meno operačnej skupiny čs. armády pre zabezpečenie pohraničného územia (veliteľstvo Prešov). V podriadenosti veliteľstva bolo niekoľko podskupín – „Železo“, „Zlato“, „Hliník“ a „Ruka“, ktoré mali na jar 1946 dovedna až 17 práporov. Skupina operovala na území východného Slovenska v priestore od Dukelského priesmyku až po hranice so Sovietskym zväzom od apríla 1946. V júli bolo krycie meno skupiny zmenené na „Teplice“. Veliteľom skupiny „Oceľ“ bol plk. gšt. (od 19. februára 1947 brig. gen.) Jan Heřman.

sjazdný i neschodný, sú v ňom mínové polia a chýbajú prostriedky všetkého druhu. Prápor Pavel potrebuje posilu 100 mužov a zúženie úseku: Navrhujem tieto hranice pre Pavla: Na západe bez zmeny, na východe : Borsuk, kóta 1000, v to¹⁶, Berezy, kóta 589 mimo, západný okraj Zboj v to./Všetko pre Pavla/-od tejto čiary na východ treba zasadiť ďalší prápor, najmenej o 400 mužov.

Ochrana hraničnej čiary: Zo záložných práporov bude treba zasadiť priamo na hraniciach jednu rotu v úseku Strib, trigonometier 1.017 mimo, -po Kruhliak, kóta 1098 v to,-druhu rotu po Ďurkovec, kóta 1.190 v to, tretiu rotu zosilnenú jednou čatou samopalníkov a čatou TG od Ďurkovec (!) mimo, až po hranicu SSSR. Mám na mysli rotu o 120 mužoch. Tieto rotu by boli na hraniciach týždeň a po týždni by ich záložné prápory striedali.-

Úlohy týchto rôt by boli obdobné s úlohami predných stráží /klásť obmedzený odpor/, pri čom doporučujem body ako prechod silnice z Ruského do Roztok, ďalej Kruhliak, 1098. Ďurkovec, 1190, ďalej Czele, 1157, Borsuk 1000, boli držané bez pomyšľania na ústup.

Pomyšľa-li veliteľ Zlato akceptovať môj návrh, podám bližšie podrobnosti.

Upozorňujem, že k tomuto účelu však nemôžu sa použiť záložné prápory, zostavené z náhradnej zálohy /doteraz nedostatočne vycvičené a materiálne vybavené/.

Ďalej navrhujem, aby sa vyriešila čo v najkratšej dobe otázka použitia civilného obyvateľstva na použitie pre opevňovacie práce a navrhujem ich použiť na úpravu komunikácií jak lesných, tak aj obecných ciest a aby bol učinенý nátlak na patričných miestach so strany civilnej správy, aby jak okresné tak aj obecné cesty sa dali čo najskôr do náležitého poriadku[,] a tým bola zvýšená bezpečnosť dopravy a šetrenia motorových vozidiel.

Odstránenie závad nie je v mojej moci a je na vyššom veliteľstve, aby vyžiadalo potrebný materiál a personál.

Veliteľ skupiny Otto:
Pplk.pech. Wagner Otto.¹⁷

Čj. 1335 – Taj.1.oddel.1946

SV., Snina 12. mája 1946

Vec: Chápanie povinnosti –Všeobecne pripomienky¹⁸

Podľa rozdeľovníku !

Každý veliteľ a každý príslušník jednotky, zasadený na východe štátu, musí si bezpečne uvedomiť týchto niekoľko zásad a skutočností, aby mohol dobre chápať terajšie jeho povinnosti.

1./ Finančné zaťaženie štátnej pokladne, zapríčinené terajším stavom, nie je malé[,] a preto je na každom z nás, aby sme ho zbytočnými požiadavkami viacej nezvyšovali.

2./ Velitelia a štáby vyšších jednotiek starostlivo sledujú a čo najviac snažia sa umožniť život jednotkám, zasadeným v obrannom postavení. Je dobre známe na týchto miestach, že

¹⁶ Vráťane.

¹⁷ Otto Viktor Wagner (1902) – dôstojník predmnichovskej armády, v čase vojny príslušník západného odboja (zástupca veliteľa práporu Cudzineckej légie v severnej Afrike). Po vojne veliteľ pešieho pluku 20, v bojoch s „banderovcami“ v čase apríl až august 1946 veliteľ skupiny „Otto“.

¹⁸ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 94-500-129/1946.

prostriedky vždy nie sú úplne postačujúce, ale napriek tomu dávanej je k dispozícii všetko[,] čo sa dá opatriť a čo je po ruke.

3./ Dobrý veliteľ obranného úseku /podúseku/ a najmä velitelia zasadených praporov snažia sa splniť im daný úkol[,] jednak prostriedkami, ktoré sú im pridelené organicky, potom využijú všetkých možných prostriedkov z miestnych zdrojov, aby svoj úsek vybudovali pomysliteľne dokonale. Čím lepšie je postavenie vybudované, tým snažší (!) je život v ňom[,] a tým viac skytá ochrany pre životy jeho osádky.

To však znamená : veľmi mnoho rozmýšľať a ešte viacej pracovať ! Pot ušetrí krv !

4./ Nič nevie tak demoralizovať mužstvo v obrane ako nečinnosť a naproti tomu pocit, že vykonaná práca na obr[annom] postavení je zbytočná. Záleží len na veliteľovi a jeho osvetovom dôstojníkovi, aby k podobnému nedošlo. Dobré sa osvedčilo mužstvu vysvetliť význam a potrebu každej práce, ktorá je nariadená na obrannom postavení vykonať.

5./ Ak veliteľ skutočne vyčerpá všetky možnosti, ktoré mu dáva jeho právomoc a ktoré mu poskytujú miestne zdroje a zistí, že k splneniu svojej úlohy potrebuje ďalšie, žiada ich jednoduchou predpísanou formou od svojho nadriadeného veliteľa služobným postupom a svoj požiadavok náležite odôvodní. K tomu je však v prvej rade potrebný predpoklad, aby veliteľ /roty a praporu/ znal svoj obranný úsek naprosto dokonale. Znalosť úseku nadobudne sa zase len pracou !

6./ Z doterajších hlásení mám dojem, že dozorčia služba v obrannom postavení, najmä v noci, sa vôbec nekoná. Dosvedčuje to mnohé falošné hlásenie, častá zbytočná a trestná strelba a i. Každý veliteľ v obrane, najmä v nižších jednotkách, organizuje si dozorčiu službu v postavení tak, aby nedošlo k zbytočnému poplachu, plýtvaniu strelivom a k zbytočným stratám na životoch. – Podmienka : Znalosť predpisov alebo skúsenosti !

7./ Mnohí velitelia, najmä ktorí dlhší čas boli príslušníkmi spojeneckých armád, nevedia sa stále ešte akosi dobre prispôbiť terajším pomerom a mentalite československého vojaka. Sú zvyklí nepomernému vojenskému blahobytu, ktorý bol možný len v armádach bohatých štátov, rozhodne nie je však možný v našom štáte aspoň prebežne (!), kým trvá všeobecný hospodársky nedostatok tovaru všetkého druhu. – Tiež tresty neukladajú sa podľa predpisu a primerane. Mnoho prečinov, ba i zločinov zostáva netrestných a na druhej strane ukladajú sa tresty odrazu neprimerané, ba i neprípustné, hraničiace s týraním. Ak podobné spôsoby boli snad dobré v niektorých armádach za vojny, neznamená ešte, že by sa tak malo pokračovať aj v našej demokratickej armáde. Máme svoj vlastný predpis A-I-1 ! Uvedomte si, že trest je najposlednejší spôsob výchovy vojaka ! Doporučujem každému veliteľovi, aby si pracovite shíňal poznatky jednak o hospodárskych možnostiach a s tým súvisiacim materiálnym vybavením našej armády a jednak, aby starostlivo študoval mentalitu terajšieho občana a vojaka. Iste sa príde k záverom, ktoré nepripustia ani závady v trestoch ani kladenie neprimeraných požiadavkov.

8./ Pokiaľ sa týka disciplíny mužstva, je táto za daných okolností na primeranej výške. To ovšem neznamená, aby sa na tomto poli založili ruky v klín (!) ! Veliteľ musí byť v tomto smere neustále veľmi ostražitý a predpokladá sa, že sám je dokonale disciplinovaný a bezpečne vie, čo to je dobrovoľná kázeň !

9./ U mnohých veliteľov zistil som akýsi sklon k demagogii. To je podľa už len preto, že veliteľ demagog sám vyzdvihuje svoje ja pred podriadenými na úkor nadriadených veliteľov, ich štábov, jednotností armády a bezpečnosti štátu. – Chorobná starostlivosť o mužstvo mnohorazy hraničí s demagogiou !

10./ Niektorí jedinci stále si ešte neuvedomujú, že nemiestnou a skoro vždy neoprávnenou kritikou svojich predstavených, zapričínajú nesmierne škody[,] a to hlavne sami sebe.

Každý súdny občan, ktorý podobnú kritiku je nútený vypočuť, reaguje v prvej rade kritikou kritizujúceho. – Uvedomte si, že každé takéto jednanie je trestné a okrem toho : každá palica má dva konce.

Som presvedčený, že tieto dobre mienené pripomienky nájdu u všetkých príslušníkov podriadených jednotiek veliteľstva „Zlato“ správneho pochopenia a budú slúžiť, prejdúc každému do krve, k jednotnosti názorov, k správne chápaniu povinností ako aj k spoločnému úsiliu vybudovať dobrú, demokratickú, našu, československú armádu.

Vel.
Plk. E. Perko v.r.¹⁹

Veliteľstvo „Ocel“.
Cj:20/Taj.vel.1946.

S.V., 31. máj. 1946.

Vec: Úlohy veliteľského
Sboru – pripomienky²⁰

Podľa rozdeľovníka.

Predlžujúci sa pobyt jednotiek v obrannom postavení za trvale kludnej situácie, môže citelne poškodiť morálku a disciplínu vojsk, ak velitelia nekonajú bedlivo svoju povinnosť. Nie je našou vinou, že musíme v terajšej kludnej situácii stále len vyčkávať, leží však na veliteľoch všetkých stupňov, aby zabránili poklesu morálky a disciplíny a aby naopak využili terajšej kludnej situácie a ináč výhodnej príležitosti k zdokonaľovaniu výchovy a výcviku. Terajšia situácia umožňuje situačne stály veliteľský styk s podriadenými, stále školenie[,] a to v znamenitom cvičnom teréne a za veľmi priaznivého počasia.

Jestli som sám často vyčítal nedbalosti, netečnosti (!), nezájmu v prevádzaní služby a ak počujem často podobné sťažnosti od kontrolných orgánov, musím činiť veliteľov zodpovednými. Upozorňujem, že som dobre informovaný o výsledku činnosti, alebo nečinnosti jednotlivých veliteľov a že si robím o nich úsudky, ktorých využijem patričným opatreniam. Nech si potom každý pričíta následky sám sebe. Každý veliteľ, ktorý si robí nejaké nároky do budúcnosti musí ukázať, že je schopný hodný uznania.

Už bolo vydané veľa smerníc, pokynov a pripomienok. Vzdor tomu musím znovu zdôrazňovať:

1/ Operačným rozkazom čí. 6 bolo nariadené, že veliteľ práporu musí – pokiaľ to vôbec rozloha úseku dovoľuje – každodenne raz prejsť celý svoj úsek. Účelom tohto opatrenia je vytvoriť stály styk veliteľov práporov s podriadenými. Bez výnimky musí každý veliteľ roty aspoň raz za 24 hodín – za svetla i za tmy – prejsť úsek roty. Pri týchto príležitostiach usmerňujú a kontrolujú sa nižšie uvedené opatrenia.

2/ V šírke celého obranného postavenia musí v každej dennej i nočnej dobe byť zaistené

¹⁹ Emil Perko (1905) – dôstojník predmníchovskej armády, v čase SNP veliteľ V. taktickej skupiny I. čs. armády, po vojne veliteľ 10. pešej divízie. V boji proti „banderovcom“ v čase apríla až septembra 1946 veliteľ jednotiek podskupiny „Zlato“.

²⁰ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 1-2-20/1946.

súvislé pozorovanie. Toto pozorovanie musí byť veliteľom práporu a veliteľmi rot organizované. O jednotnej úprave pozorovacieho plánu vydávam patričné smernice.

3/ Na každom opornom bode musí byť organizovaná služba, ktorá pozoruje, kto pracuje na zdokonaľovaní postavenia, hliadkuje alebo sa zúčastňuje výcviku, kto odpočíva. Už každý veliteľ družstva musí mať menný zoznam svojich mužov a musí podľa návodu a pod dozorom veliteľa čaty uvedené služby organizovať. Dbajte, aby všetko mužstvo bolo zamestnané, alebo odpočívalo podľa presného rozvrhu.

4/ Každý strážny (u vchodu do osád, alebo u strážených objektov) musí poznať svoje povinnosti a musí sa podľa nich chovať. Zvlášť upozorňujem na silničnú kontrolu podľa čj.: 1967 Taj./týl aut. 1946 a čj 298/Taj.1.oddel.1946. Zatiaľ boli len v jednotlivých prípadoch zadržané podozrelé osoby ačkoľvek je na cestách dokázaný značný ruch Benderovských príslušníkov a agentov. Konajte výcvik v strážnej službe a kontrolujte stále svojich strážnych.

5/ Všetko mužstvo, ktoré je voľné, nech je ináč zaradené kdekkoľvek, zamestnajte výcvikom. Konajte taktický a strelecký výcvik, denne predvedte ukážňovací poradový výcvik a apelové cvičenie; dbajte na čistotu, vojenské chovanie a vojenský vzhľad svojich podriadených.

6/ Kontrolujte pokrok vo výstavbe obranných zariadení a všetkého, čo je treba pre boj a pre pobyt v postavení.

7/ Dávajte sami najlepší príklad a buďte veľmi prísni na podriadených veliteľov. Zamestnávajú ich podľa presného výdatného programu, zhromažďujte ich k poučným rozpravám, cvičte s nimi rôzne eventuality vo vývoji taktickej situácie. Používajte dôsledne svojej kázeňskej právomoci tam, kde iné prostriedky nepomáhajú. O vážnych prípadoch podajte hlásenie, dávajte pochvalu, alebo navrhnete odmenu tým, ktorí toho zasluhujú.

8/ Urobte všetky opatrenia pre utajenie a stále poučujte podriadených o nutnosti zachovať vojenské tajomstvo. Proti previnilcom ostre zakročte, dôležité prípady hláste.

9/ Dbajte na dodržiavanie palebnej kázně. Vyšetrite každú ranu, ktorá sa ozve vo Vašom okolí. Pri prepade dbajte na úspornú, dobre mierenú palbu. Palba nie je pre vlastné ukludnenie, alebo pre postrach nepriateľa, ale pre jeho zničenie. Už ste vystrieliali veľmi mnoho rán – bez účinku. I tu prísne zakročte, zvlášť v prípadoch zbabelstva.

10/ Organizujte mravne politickú výchovu a marte stranícky rozkol vnútri svojej jednotky a v pomere s obyvateľstvom. My vojaci slúžime verne celku, celej ČSR od Šumavy až po Karpatské Beskydy, v žiadnom prípade záujmom nejakej složky. A sme na to hrdí.

Žiadam Vás konečne, aby ste ma už raz zbavili nutnosti stále len napomínať a hroziť, poučovať o veciach, ktoré každému kto je a chce byť príslušníkom veliteľského sboru, musí byť samozrejým záväzkom, predmetom veliteľskej cti. Vo svojej kontrole budem ovšem pokračovať.

Dostane: Železo, Adam, Anton, Zdenek, Dušan, Hliník, František, Štefan, Zlato, Jaroslav, Otto, Václav, Jozef, Karol, Ivan, Matej, Pavel, Čechy, Morava, Filip, Michal, Arkadij, Ľudovít, Ladislav, Peter, Ruka, Vlasta, Olga, Maria, Klára, Sekera, Ocel 6, Ocel 9.

Veliteľ „OCEL“
plk.gšt. Ján Heřman²¹

²¹ Jan Karel Heřman (1889) – dôstojník predmíchovskej armády, počas vojny väznený, po vojne náčelník štábu Vojenskej oblasti 3. Od februára 1946 zástupca veliteľa Vojenskej oblasti 4 a v bochoch proti oddielom UPA súčasne veliteľ operačnej skupiny „Teplíce“.

Ministerstvo národnej obrany
hl.št.5.oddel.
Čj.23336/dův.zprav.1946.

Praha, 1. června 1946.

Věc: Skupina „Ocel“ – protištátní a rozvratná činnost.²²

Prílohy: 3

Veliteľ 4. oblasti
B r a t i s l a v a.

Zasílám na vědomí a k dalšímu opatření hlášení důstojníka obranného zpravodajství voj. jednotky „Ocel“, zasazené ve východním Slovensku proti Benderovců[m], o poměrech u této jednotky:

Protištátní rozvratná činnost: Je zistené, že v armáde sa ešte i dnes vyskytujú jednotlivci, ktorí rozbíjajú jednotu Čechov a Slovákov, majú záporný pomer k ČSR, rozširujú nenávisť voči Čechom a SSSR, sympatizujú s bývalým fašistickým režimom tak zvaného Slovenského štátu a vychvaľujú Tisu a jeho režim. Ako konkrétny prípad uvádzam por. spoj. v zál. F a r á r i k [a] Pavla, príslušníka veliteľstva „Ocel“ /kmeňový útvar 2112, turč. Sv. Martin/, ktorý od 20. januára 1946 až do dnes bol stále pozorovaný a bolo zistené že: Verejne nadával na Čechov a SSSR, výroky ako na pr. „Prečo Hitler neurobil z Prahy to, čo urobil s Lidicami a s Ležákmi, čo majú na Slovensku robiť Česi, Česi nás 20 rokov ztláčali (!), my ich tu nepotrebujeme“, vychvaľoval Tisu a jeho režim, verejne politicky agitoval v uniforme, opíjal sa a pod. Podrobne viď pripojené protokoly spísané s menovaným a so svedkami. Dňa 28. mája 1946 podal veliteľ „Ocel“ na menovaného trestné oznámenie a nariadil eskortovanie k vojenskému prokurátorovi 10. pešej divízie v Košiciach.

Ako ďalší konkrétny prípad uvádzam kpt. del. S u š i l a Ladislava, ktorý verejne nadával na Čechov a spojenectvo s SSSR. Na menovaného je podané trestné oznámenie u Okresného súdu, Humenné pod číslom Td. 157/1946 pre § 269 voj. trestného zákoníka. Dňa 4.6.1946 bude súdne pokračovanie proti menovanému. Menovaný je navrhnutý na prevzatie funkcie veliteľa štábnej roty u veliteľstva „Ocel“.

Neprístopnosti gážistov a mužstva: Všeobecne badať, že jak gážisti tak i mužstva /hlavne však tí, ktorí sú prijatí do čs. armády podmienčne/ na verejnosti robia výtržnosti, opijajú sa a pod. čím špinia dobré meno čs. armáde. Ako konkrétny prípad uvádzam:

Dňa 19.5.1946 škpt. G r e g o r č o k Ján, veliteľ práporu vo Vyšnom Svidníku prešiel na motocykli v sprievode jedného civilistu celý svoj úsek. Odišiel i s civilistom do obce Barwinek v Poľsku, kde bol v opilom stave. Dňa 18. 5. 1946 bol škpt. Gregorčok Ján na nákladnom motorovom vozidle s neznámou ženou v Krajne Poľane. Podľa hlásenia menovaná bola vypočúvaná orgánmi OBR pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami. Šetrenie v predmetnej veci menovaného je v príru.

Ďalej uvádzam prípad kpt.pech. H o r e č n ý Elemír, ktorý v dobe od 9. do 14.5.1946 bol stále v napilom stave, pričom robil neprístopnosti a zneužíval svoje veliteľské postavenie. Na VO-4 bol tento prípad hlásený pod vlastným číslom 1602/Dův.sprav.1946.

Prípad kpt.pech. H o l e c Michala, príslušníka veliteľstva František /I/7.prápor/ – neprístopné chovanie voči mužstvu – nadávky.

²² VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 1-2-21/1946.

Prípado rtm. pech. v zál. Š t o f k o Štefana, ktorý dňa 15. mája 1946 roztrhal legitiáciu KSS slob. Pinter Rudolfa. Menovaný rtm. je príslušníkom veliteľstva „František“ /I/7.prápor/.

Prípado kpt. M a n í ě k[a] [,] rtm. B i t e r a a čet. asp. Š p i ě k u, príslušníci veliteľstva „Jozef“, ktorí dňa 22. mája 1946 išli nákladným motorovým vozidlom v sprievode civilných osôb do obce Vyšná Jablonka. Civilisti viezli propagačný volebný materiál a poštu. Menovaní im tieto veci sobrali, vyhodili z auta a spálili. Vyšetrovanie sa prevádza.

Dňa 15. mája 1946 vzdialil sa od svojej jednotky počas transportu v Košiciach voj. F r á trik Koloman, príslušník veliteľstva „Jozef“ /41. prápor/, ktorý sa zdržoval u svojich príbuzných v Košiciach. Na menovaného som nariadil podať trestné oznámenie.

Dňa 1. mája 1946 vracali sa 6 občania z osláv 1. mája z Bardejova do obce Zborov. Na ceste boli zastavení našimi vojakmi, ktorí začali na idúcich občanov vykrikovať: „Boha Vám komunisti, ešte ruka v ruke so zbraňou, pôjdeme proti Vám“. V obci Andrejova strhávali verejne za dňa vojáci plakáty strany KSS.

Ďalej bolo hlásené, že skupina vojakov v obci Podhradie, okres Bardejov zastavila idúcich občanov a pokrikovala na nich, že ich dajú postrieľať. Táto skupina vojakov bola v podnapilom stave. Šetrenie prevádzam.

Samovoľné vzdialenie sa od jednotiek: Dňa 17. mája 1946 vzdialil sa od svojej jednotky voj. C i r o v s k ý Matej, voj. S l u ť a k Mikuláš a vojak P e r ť e l Ján, príslušníci veliteľstva „Matej“. Na menovaných som nariadil podať trestné oznámenie.

Zbabelosť: Dňa 8. 4. 1946 o 17:00 hod prišli do obce Kalinov, okres Michalovce, traja príslušníci UPA a jedna žena. Veliteľ roty čet. asp. Z e m a n Ján, príslušník veliteľstva „Michal“ bol s menovanými v osobnom styku spolu s 5 vojakmi od jeho roty a neučinil žiadne opatrenie, aby uvedených Benderovcov zajal. Ba práve naopak sobral menovanú príslušníčku UPA na veliteľstvo roty, kde s ňou rozprával a na koniec odišiel i v sprievode vojakov do blízkeho lesa za veliteľom skupiny UPA. S veliteľom sa priateľsky rozlúčil a prepustil ich s poznámkou, aby odišli z nášho územia. Na menovaného som nariadil podať trestné oznámenie veliteľovi „Zlato“.

V prechádzajúcich stadiach uviedol som iba jednotlivé konkrétne prípady, ktoré boli hlásené obranno-zpavodajskými orgánmi, avšak mám dojem, že podobných prípadov sa stalo viacej, ktoré však neboli príslušnými veliteľmi hlásené. Z tohto sa dá urobiť celkový obraz o morálnej hodnote jednotiek zasadených v operačnom pásme na východnom Slovensku.

K tomu nařizují:

Všetchny uvedené osoby zajistit', ve vězení urychleně vyšetřit a ve vazbě odevzdat jako odstrašující příklady voj.prokurátorovi k zavedení trestného řízení.

Veliteli skupiny „Ocel“ naříd'te, aby tyto rozkazy neprodle ne provedl a provedení hlásil náčelníku hlavního štábu a Vám.

V denních rozkazech dejte uvedené případy s důrazným poučením na vědomí všem příslušníkům skupiny „Ocel“ a síce zvlášť pro důstojníky a zvlášť pro mužstvo.

Náčelník hlavního štábu
arm. gen. Bohumil BOČEK²³

²³ Bohumil Boček (1894) – dôstojník predmníchovskej armády, počas vojny zástupca veliteľa 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Po vojne do júla 1948 v hodnosti armádneho generála náčelník Hlavného štábu čs. brannej moci.

Odpis:

Veliteľstvo „Ocel“.Cj:465/Taj.1.odd.1946

S.V., 4.6.1946

Vec: Strážna služba v
postavení – závady²⁴

V posledných dňoch sa opakujú prípady, že bandy UPA prepadávajú jednotlivé oporné body, pri čom veľmi často dochádza k stratám /ťažšie zranenia, ba i straty na životoch /na našej strane. Naproti tomu však pozastavujem sa nad skutočnosťou, že takmer pri žiadnom podobnom prepade nebolo hlásené zadržanie, poranenie alebo usmrtenie nepriateľa, ktorý takto beztriestne ničí životy našich vojakov.

Podľa vyskúšaných bojových zásad malo by tomu byť práve opačne, lebo vojak, ktorý je v obrane /v zakope/ je vo výhode oproti nepriateľovi postupujúcemu voľným terénom, menovite v lese, kde každý krok je počuť až na veľkú vzdialenosť /šuchot lístia, lámania suchých konárov/.

Pri srovnaní týchto dvoch skutočností prichádzam k záveru, že jednak mužstvo není ešte dostatočne vycvičené k strážnej službe a jednak velitelia nekonajú aktívne nariadené kontroly, poťažme, že nezakročujú s čo najväčšou prísnosťou proti previnilcom pri zistení nedostatkov. Horespomenuté prípady ukazujú: každá i zdanlive nepatrná chyba strážneho /chvílková nepozornosť/ môže mať za následok smrť kamarátov, preto znovu zdôrazňujem potrebu neustálej kontroly a vycviku menovite vo strážnej a hliadkovej službe.

Okrem toho nariaďujem:

Všade tam, kde není výhľad a výstrel aspoň na 300 m pred jednotlivými opor. bodmi, vysuňte od týchto /okrem strážnych opor.bodu samotného/ do ohrozených smerov strážnych s úlohou vzbudenia poplachu, nakoľko hluk, ktorý panuje v rámci opor. bodu samotného jednak odpútáva pozornosť strážneho od potreby ostrážitosti a jednak prehlušuje eventuálne náznaky bližiaceho sa nebezpečia. V noci však vysuňte strážnych na 30-100 m aj v tom prípade, keď výhľad a výstrel je normálne väčší ako 300 m.

Ani potrebu tohoto spôsobu zaistenia som nepovažoval skoršie za potrebné osobitne nariaďovať, lebo je ono obsiahnuté v predpise /viď P-I-, č. 434 a predp. RA-I.diel, čl. 141./, nakoľko som však zistil, že väčšina veliteľov ho nepreviedla, robím tak dodatočne. Kde sa tam doposiaľ nestalo, je snáď možno omluviť len tým, že mužstvo bolo doteraz zamestnané výstavbou obranného postavenia, teraz však, keď opevňovacie práce sa ukončujú /v spolupráci i so žen. čatami/, nemožno v žiadnom prípade upustiť od uvedeného spôsobu zaistenia, lebo by to znamenalo hazardovanie s vlastnými životmi.

Dostane: Zlato, Ruka, Železo, Hliník.

Za správnosť:

náčelník štábu „OCEL“:
pplk.gšt. V. Višňovský v.r.

Veliteľ „OCEL“:
plk.gšt. Ján Heřman v.r.

²⁴ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 39-115-141/1946.

Veliteľstvo „JAROSLAV“²⁵
 Č.j.: 264/Taj.1946.

S.V., 3. júla 1946.

Vec: Kontrola veliteľov –
 – nariadenie.²⁶

Podľa rozdeľovníka.

S poukazom na ústne vydané dispozičné na vel. shromaždení konanom na vel. „OCEL“ dňa 14. júna 1946 a nariadenie vel. „ZLATO“ čis.819/Dôv.1.odd. zo dňa 18.júna 1946 nariadujem veliteľom práporov kontrolovať pri každej príležitosti: Či velitelia stotín a podriadený velitelia osobne kontrolujú im podriadené orgány a mužstvo (a ako často) jestli ich konajú pravidelne, alebo striedave. Či velitelia rôť konajú pravidelné prípravy a porady so svojimi veliteľmi čiat na programe zamestnania o stave výcviku, o potrebe technického zdokonalenia obranných postavení, o disciplíne a morálnej hodnote jednotky a o materiálnych nedostatkoch. Taktiež či kontrolujú denne úplnosť početného stavu podľa denníka živých a menného soznamu osôb ako i materiálu svojej jednotky. Svojim dozorným orgánom nariadíte kontrolovať, ako sú velitelia (!) stotín plnené všetky vydané rozkazy, poťažme ako je ich plnenie kontrolované tiež podriadenými orgánmi. Nedopustíte za žiadnu cenu, aby bola naštrbená veliteľská právomoc toho, koho kontrolujete. V prípade, že nemá autoritu dopomôžte k tomu, aby ju získal. Trestnú právomoc použite vždy a v plnej miere tam, kde zlyhala domluva (!) a kamarátske napomenutie.

Velitelia stotín musia sa tiež, čo najčastejšie zúčastňovať osobne pri osvetovej činnosti svojich osvetových orgánov. Velitelia práporov usmerňujú činnosť tiež svojich orgánov OBZ, prirodzene však v rámci odborných smerníc, ktoré tieto orgány majú od OBZ orgánov nadriadeného veliteľstva. Zakazujem, čo najprísnejšie, aby kontrolné orgány sa chovaly demagogicky voči tým, s ktorými v službe prichádzajú do styku.

Každý veliteľ si musí byť vedomý, že je osobne zodpovedný za všetko, čo sa u jeho jednotky deje a preto z tohoto hľadiska musí usmerniť svoju činnosť svojich podriadených pomocných orgánov.

Zistené závary a i porušenia služobných povinností, môže každý veliteľ zlikvidovať v rámci svojej disciplinárnej právomoci, poťažme právomoci podľa služobného predpisu A-I-1, hlava 11, stat 3, čl.156 – 179.

Zdôrazňujem, že len neustály osobný styk je zárukou úspešného vykonávania služobných povinností, lebo takýmto spôsobom môže každý veliteľ v rámci svojej kompetencie usmerniť na mieste sporné otázky eventuálne napraviť chyby, ktoré zistí a tie veci o ktorých není kompetentný rozhodnúť, môže sám najlepšie podchytiť a s vlastným posudkom predložiť na rozhodnutie nadriadenému veliteľovi.

Nestrpte nevojenské vystupovanie a jednanie svojich podriadených, taktiež, aby mužstvo (gážisti) chodilo ustrojené proti predpisu, špinaví, neoholení a s dlhými vlasmi. Súčasne poukazujem na služobný predpis A-I-1, stat 3, č. 441 až 445.

²⁵ „Jaroslav“ – krycie meno podskupiny (peší motorizovaný prápor 39), operujúcej proti „banderovcom“ v čase december 1945 až marec 1946, keď bol jeho veliteľom pplk.pech. Jaroslav Kmicikievič, resp. apríl až september 1946, keď bol jeho veliteľom pplk.pech. Otmar Záhora.

²⁶ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 53-182-264/1946.

Dostane: Vel. „Jozef a Karol“ na prevedenie.
Vel. „JAROSLAV“ na založenie.

Veliteľ „JAROSLAV“
Pplk.pech. Záhora Otmar²⁷

VELITEĽSTVO 4. OBLASTI BRATISLAVA

Číslo: 22/Dôv.vel. 1946

Otvorí veliteľ
Bratislava, 23. júl 1946

Vec: Protištátna a rozvratná
činnosť – úkazy nekázne,
nesvedomitosť pri výkone
služby.²⁸

Veliteľstvo „Ocel“
H u m e n n é .

I. V poslednej dobe bolo nutné zaistiť a odovzdať do súdneho vyšetrovania niekoľko príslušníkov veliteľského zboru zo skupiny Teplice. Príčinou boli protištátne výroky, porušenie vojenského tajomstva a výtržnosti v podnapilom stave.

K uvedeným prípadom : Ide všeobecne o výroky protištátne proti jednote Čechov a Slovákov v spoločnej vlasti, proti nášmu spojenectvu s SSSR a jeho hrdinskej armáde.

Kto sa dopúšťa podobných činov[,] je zločincom a nepatrí vôbec do našich radov a nezasluguje si, aby žil v štáte, pretože sloboda bola po tak strašných útrapách vykúpená krvou najlepších synov národa.

Rozšírené nemierne pitie alkoholu musí byť všetkými prostriedkami ihneď vylúčené v sbore voj. gažistov, ale i u príslušníkov mužstva. Podobné zjavy vždy poškodzujú dobré meno celej armády a sú bezprostrednou príčinou ďalších zločinov.

Pripomínam veliteľom všetkých stupňov, aby tu uvedeným nežiadúcim a zločinným zjavom venovali tú najväčšiu pozornosť a pri zistení okamžite nechali vinníka zaistiť a podali trestné oznámenie súdu. Každý podobný prípad hláste VO4.

II. Veliteľ jednej vyššej jednotky previedol neohlásenú prehliadku u podriadeného útvaru. Pri tom neobmedzil sa len na prehliadku výcviku a ubytovania, ale previedol tiež kontrolu po stránke administratívnej a všeobecnej úradnej agendy.

Pri tejto prehliadke bolo prehliadajúcim zistené, že príslušný veliteľ dopustil sa zločinu proti predpisom o zachádzaní s tajnými spisami a so spismi určenými výhradne pre služobnú potrebu.

Spisy tajného a dôverného rázu, vôbec neprezentované a nevybavené, boli nájdené pohodené v otvorenom stole v miestnosti, kam mal každý nepovolaný prístup. Dôležité

²⁷ Otmar Záhora (1909) – dôstojník predmnichovskej armády, počas vojny zástupca veliteľa 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR. Po vojne veliteľ pešieho práporu 41, v čase banderovského vpádu na Slovensko v roku 1946 veliteľ podskupiny „Jaroslav“ (apríl – september 1946) – od 25. októbra 1946 ako plk.pech.

²⁸ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 1-2-34/1946.

a zásadné rozkazy pre výcvik, poplachové smernice atď. neboli spracované a prevedené. Tu je opäť jeden zjav, že na zodpovednom mieste bol dôstojník, ktorý tam nepatrí a nepatrí do našej novej armády vôbec. Na menovaného bolo podané trestné oznámenie voj. súdu.

Nariaďujem všetkým vyšším veliteľom a veliteľom všetkých stupňov[,] aby po tejto stránke usmernili svoje časté prehliadky a aby i v tomto smere robili všetkými prostriedkami ihneď nápravu. Podobné zistené prípady odovzdajte ihneď voj. súdu a meno vinníka hláste. Pripomínam naposledy, že veliteľský sbor musí byť čo najskôr očistený od podobných dôstojníkov, ktorí dosiaľ nepochopili svoju úlohu v našej novej armáde a svojim nezaujmom o službu a svojim lajdáctvom vrhajú špatné svetlo na celý dôstojnícky sbor.

Zakročte bezohľadne proti každému bez rozdielu, bez zreteľa na jeho snád' zásluhy, lebo v novej našej armáde nie je miesta pre tých, ktorí myslia, že byť členom dôst. a veliteľského sboru je len dobrým materiálnym zaopatrením.

Všímajte si viac i privátneho života svojich podriadených v dobe mimoslužobnej a svojim veliteľským vplyvom zabráňte, aby dôstojník nestýkal sa so spoločnosťou alebo nenavštevoval miestnosti, ktoré nezodpovedajú plne požiadavkom nášho dôstojníka. Sledujte školenie dôst. sboru a pri svojich prehliadkach i po tejto stránke prevádzajte kontroly, aby každý príslušník dôst. a veliteľského sboru bol na výške doby a ovládal všetko, čo pre jemu sverenú funkciu potrebuje a vždy sa snažil vlastnou pilnosťou a štúdiom odstrániť nedostatky svojich vedomostí, ktoré mu chýbajú, pretože príslušnú funkciu získal v dobe revolučnej za svoje zásluhy bez možnosti školenia a riadnej prípravy.

Vyžadujte od svojich podriadených veliteľov a všetkých dôstojníkov svedomitosť, vzorné plnenie povinností, korektné a hlavne čestné konanie a čistotu charakteru.

III. Tento rozkaz vyhláste všetkým podriadeným veliteľom, ďalej dôstojníkom a rotmajstrom vždy vo vhodnej úprave pre každú skupinu zvlášť.

Odstavec ad. I. vyhláste tiež osobám mužstva vo vhodných osvetových prednáškach, lebo i medzi poddôstojníkmi a mužstvom vyskytly sa podobné prípady.

Dostanú: sbory, divízie, veliteľstvo „Oceľ“, vel. letectva oblasti,
del. brigády, žen. brigáda, spoj. pluk, del. pluk 154, del. pl.
102, 4ks na prevedenie, MNO Úrad štát. tajomníka,
MNO, hl.št.1 a 4. oddel. na vedomie.

Za správnosť
Náčelník štábu VO4:
Pplk.gšt. Elemír Polk²⁹

Veliteľ 4.oblasti
brig.gen. Michal Širica v.r.

²⁹ Elemír (Elemér) Polk (1905) – dôstojník predmníchovskej armády, počas vojny veliteľ dvoch oddielov partizánskeho zväzku Čapajev. Po vojne náčelník štábu veliteľstva VO 4, od 19. februára 1947 v hodnosti plk. gšt. (od 3. decembra 1949 brig.gen.).

Veliteľstvo „TEPLICE“³⁰
 Č.j.8415/Taj.1.oddel.1946.

Humenné, 16. december 1946.

Vec: Prepad obce banditmi
 – poznatky.³¹

T a j n é !
Podľa rozdeľovníka.

Na VO-4 č. 3239/Taj.1.odd.1946 z 10.12.1946.

I. Pri prenasledovaní banditov, prepadnutejších jednú osadu, byly u jednotiek zistené tieto základy:

1./ V prenasledovaní bandy nebolo jednotkou stále pokračované, v dôsledku toho bol stratený styk s bandou.

Preto snažte sa vždy jednou časťou jednotky zostať s bandou v dotyku, zatiaľ čo druhá časť snaží sa bandu predbehnúť, dostať sa jej do týlu, obkľúčiť a zajať ju.

2./ Inou jednotkou bolo skoro po prestrelke opustené miesto stretnutia ihneď, akonáhle sa banda rozprchla.

Je potrebné, aby časť jednotky zaitene³² dôkladne prehliadla miesto boja i najbližšie jeho okolie, lebo je možné, že sa časť banditov vráti pre koristiť zanechanú na mieste stretnutia, alebo že ešte niektorý príslušník bandy-opozdilec, miestom prejde. Druhá časť jednotky pokračuje zasa v stíhaní, aby nestratila dotyk s bandou.

Zanechanú koristiť odovzdajte vždy obr[annému] zprav[odajskému] dôstojníkovi.

3./ Pri stretnutí sa markantne prejavil nedostatok palebnej kázně. Paľba bola zahájená príliš skoro, bez plánovite, bez rozvahy a bez mierenia, takže nepriateľ pri veľkej spotrebe streliva neutrpel žiadne straty.

Preto zahájte strelbu až z bližšej účinnejšej vzdialenosti za predom rýchle ujednaného plánu (stanovenie rozdelenia cieľov a druhu paľby) a za presného mierenia. Strelivo zbytočne neplýtvajte! Pri menšej vzdialenosti od banditov môže potom ľahko druhá časť jednotky dostať sa obchvatom rýchlejšie do týla protivníka.

4./ Týmto bojom s banditami opäť sa príkladne potvrdilo, že ich útočnosť a zákernosť ihneď pomínie, ba že skoro podľahnú (!) panike, akonáhle proti nim plánujete a so všetkou dôraznosťou zakročí organizovaná ukáznená³³ vojenská jednotka.

Nakoniec pripomínam, aby sa velitelia všemožne vynasnažili boj rozhodnúť, obkľúčiť a zajať, alebo zničiť protivníka ešte za dňa, lebo za tmy v lese a v neschodnom teréne protivník sa ľahko rozptýli a unikne.

³⁰ „Teplíce“ – krycie meno operačnej skupiny pre zabezpečenie pohraničného územia (veliteľstvo Humenné). Vznikla premenovaním predchádzajúcej skupiny „Ocel“ a v podriadenosti jej ostali pôvodné podskupiny. So vzrastajúcim pohybom banderovských jednotiek bola skupina v júli 1947 reorganizovaná na stíhaciu skupinu a postupne sa menilo aj jej veliteľstvo (Prešov, Spišská Nová Ves, Banská Bystrica, Žilina, Brezno n/Hronom, Banská Bystrica). Skupinu tvorili stíhacie prápory „Lev“, „Rys“, „Tiger“, „Orol“, „Sup“, „Kamzík“, „Srniec“, „Dub“, „Javor“, „Osika“, „Zafír“, pluk SNB „Slovensko“, partizánsky prápor, pohotovostné oddiely NB a menšie jednotky. Vo velení skupiny sa postupne vystriedali plk.pech. Jozef Tlach, plk.gšt. Vít Ondrášek a brig. gen. Július Nosko.

³¹ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 57-211-978/1946.

³² Správne zaistenia.

II. Pri boji naopak sa osvedčila rýchla pohotovosť veliteľa, orgánov OBZ a mužstva. Plán stíhania s úmyslom zaskočiť a obklúčiť bandu bol dobre premyslený. Zariad'te, aby tieto poznatky a poučenia prenikly až do najmenších jednotiek.
Dostane: GREGOR, JAKUB, MATEJ, MICHAL, KLÁRA, PAVOL, ADAM, ZORA.

Z rozkazu
Náčelník štábu TEPLICE
Pplk.gšt. Ondrášek Vít³⁴

Veliteľstvo „Teplice“
Zvláštny dôverný rozkaz
Veliteľstva „Teplice“³⁵

Ročník: 1947 _____ Humenné, 13. február 1947. _____ Číslo: 1.

Čl. 1. Pokles kázne

I. V poslednom čase som zistil u niektorých jednotiek pokles stupňa kázne[,] a to nie len u mužstva[,] ale i u dôstojníkov a rotmajstrov.

Zdôrazňujem, že práve dnes, keď musíme bojovať s rôznymi nedostatkami[,] a to tak v počte veliteľského sboru všetkých stupňov[,] ako i v počte mužstva, je treba aby práve teraz bola kázeň udržaná a zlepšená, lebo len tak môžeme splniť úlohy nám sverenú.

Tak zistil som nedbalé, neochotné zdravenie. Niekedy úplná neznalosť toho, ako sa má vojsko svojmu veliteľovi či nadriadenému hlásiť. Mužstvo pri vychádzke chodí nedbalo ustrojené a nechová sa tak, ako by sa chovať malo.

II. Pokles kázne odráža sa i na materiálnej stránke jednotiek a hlavne u riadičov. Riadiči sa o svoje vozidlá nestarajú a v dôsledku špatného ošetrovania stúpa i počet nepojazdných vozidiel. Som si dobre vedomý, že stav vozidiel nie je taký, aký by mal byť, avšak keď nedbajú velitelia o prísne dodržanie vydaných rozkazov a nariadení, tým skôr sa prejaví v pohotovosti tohto dopravného prostriedku.

Obmedzte jazdy autami na najnutnejšiu mieru, lebo v prípade, že zistím i ďalšie neoprávnené alebo neodôvodnené jazdy, zakročím proti vinníkom trestom.

V Ubikáciách je niekedy poriadok, ktorý poriadkom ani nemožno nazvať. Nezabúdajte, že ide o cenný materiál, ktorého doteraz nemáme dostatok. Pokiaľ ide o výstroj, dbajte aby sa odev často opravovala. V ubikáciách dajte pozor na pece a tiež na zachádzanie so svetlom.

III. Je dôležité, aby sa velitelia i mužstvo nedalo dnešnou nečinnosťou bánd ukolísať, lebo z toho vzniknúvšia ľahostajnosť a ľadabilosť (!) pri výkone služby by mohla mať ne-dozierne následky.

³³ Disciplinovaná.

³⁴ Vít Ondrášek (1896) – dôstojník predmníchovskej armády, počas vojny príslušník domáceho odbora, po vojne prednosta (1.) operačného oddelenia VO 1. Počas bojov s oddielmi UPA v čase novembra 1946 až mája 1947 náčelník štábu veliteľstva „Teplice“, resp. v čase júna až júla veliteľ skupiny.

³⁵ VHA Bratislava, Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava, 3-5-1/9-1/1947.

Tento rozkaz nech je prečítaný všetkým podriadeným podľa toho, do akej miery sa podriadených týka.

Všetci velitelia a zástupcovia skupín na tomto rozkaze potvrdia, že jeho obsah bol podriadeným sdelený.

Číslo:25520/Dôv.náč.1947.

Za správnosť:

Náčelník štábu Teplice:

Pplk.gšt. Ondrášek Vít

Veliteľ „Teplice“

plk. pech. Jozef Tlach, v. r.³⁶

Veliteľstvo VII. armádneho sboru³⁷

Čís.: 50.603 Dôv.4.oddel.1947

Trenčín,22.februára 1947.

Vec: Dôstojníci českej národnosti

– premiestňovanie na Slovensko

– oddaľovanie nástupu služby.³⁸

DŮVERNÉ

Ministerstvo národnej obrany:

hl.št.vel.pech.

P r a h a .

Hlásim:

V posledných dňoch prešlo u Velit. VII. arm. sboru niekoľko urgencií podriadených veliteľov, z ktorých je vidieť, že dôstojníci českej národnosti premiestnení k útvarom na Slovensku, nenastúpili včas, alebo vôbec nenastúpili u svojho útvaru, bez toho, že by došlo oznámenie príčiny. Robí to dojem, že ide o umelé oddaľovanie nástupu služby u útvarov na Slovensku a hladání ciest, ako sa zo služby na Slovensku vyhnúť.

Nakoľko tento zjav je veľmi vážny, pokladám za nutné, aby boli hladané jeho príčiny. Je oprávnená domnienka, že reakcia pracuje šírením nepravdivých zprávk o pomeroch na Slovensku na umelom prehľbovaní priepasti medzi Čechmi a Slovákmi, čo je tým závažnejšie v armáde, ktorá má v prvej rade byť príkladom nerozbornej jednoty Čechov a Slovákov v spoločnom štáte.

Nedomnievam sa totiž, že by vyhýbanie sa služby na Slovensku vyplývalo z osobného presvedčenia dôstojníkov, pretože to by svedčilo o veľmi špatnej morálke dôstojníckeho sboru, spôsobené snád' jedine šesťročným umelým odlúčením oboch národov. Svedčí to najskôr o tom, že mnohí dôstojníci podliehajú vlivne nepravdivým zprávkam, bez toho, aby sa presvedčili o skutočnosti.

³⁶ Jozef Tlach (1896) – dôstojník predmnichovskej armády, počas vojny jeden z veliteľov I. taktickej skupiny. Po vojne bol prevzatý do čs. armády, veliteľom skupiny „Teplice“ bol od leta 1946 do februára 1947.

³⁷ VII. armádny zbor s veliteľstvom v Trenčíne tvoril organizačný rámec veliteľstva VO 4. V jeho podriadenosti boli 4. divízia (v októbri 1945 reorganizovaná na rýchlú) a 9. divízia. V rámci reorganizácie čs. armády bol zbor v októbri 1947 prečíslovaný na V. Veliteľmi zboru boli do októbra 1945 Michal Širica a následne až do zrušenia v apríli 1949 Mikuláš Markus.

³⁸ VHA Bratislava, Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava, 46-2/1-20/1947.

Naskytá sa tuna široké pole pôsobnosti jednak orgánov OBZ, ktorí by pátrali po pôvodných týchto zámerne šírených nepravdivých informáciách u takýchto ľudí, či už z radov civilného obyvateľstva, alebo z radov armády, včas zneškodnili, jednak orgánov osvetovej služby, ktoré by takéto informácie uvádzali na pravú mienku a poučovaním dôstojníkov vnášali do dôstojníckych sborov jasno v tejto veci.

Doporučujem bližšie skúmanie zjavu a u dôstojníkov, ktorí bez vážnych príčin hľadia sa službe na Slovensku vyhnúť, poznamenať patričné shodnotenie v príslušnej rubrike kvalifikačnej listiny /hodnota morálna/.

Veliteľ VII. arm. sboru:
brig.gen. Mikuláš MARKUS³⁹

Veliteľstvo TEPLICE

Zvláštny dôverný rozkaz čís. 13⁴⁰

Humenné, dňa 2. júna 1947

Čl. 1. Stíhanie pokleskov – upozornenie.

V poslednej dobe bol som nútený niekoľkokrát zakročiť proti niektorým prísl[ušníkom]. velit[el'ského] sboru TEPLICE pre hrubé poklesky, ako opilstvo, neuposlušnosť rozkazu, liknavé a nedbalé vykonávanie rozkazu.

Pri tom pre výstrahu použil som najvyššie možné výmery trestu prípadne trestného oznámenia.

Upozorňujem veliteľský sbor všetkých složiek velit.TEPLICE na vyššieuvedené a zdôrazňujem, že budem dôsledne a všetkými prostriedkami stíhať každé konkrétne previnenie proti kázní, opilstvu, nedbalému plneniu rozkazov a pod.

Podobný postup žiadam i od veliteľov všetkých stupňov, lebo len tak udržíme kázeň na žiadúcej výške a nemusím zdôrazňovať, že prísny postup veliteľov voči previnilcom nielen budem schvaľovať, ale i podporovať, eventuálne zvýším výšku trestu.

Tento rozkaz dajte na vedomie všetkým dôstojníkom a rotmajstrom čo oni potvrdia vlastnoručným podpisom na tomto rozkaze.

Číslo: 26659/Dôv.4.odd.1947.

Za správnosť
Náčelník štábu TEPLICE
Škpt. tank. GÁLIK Ľudovít

Veliteľ TEPLICE
plk.gšt ONDRÁŠEK Vít, v. r.

³⁹ Mikuláš Markus (1897) – dôstojník predmnichovskej armády, počas vojny veliteľ IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku, resp. 4. samostatnej brigády v ZSSR. Po vojne dočasný veliteľ VO 4, od októbra 1945 do apríla 1949 veliteľ VII. (V.) armádneho zboru, neskôr krátko zástupca veliteľa VO 3.

⁴⁰ VHA Bratislava, Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava, 4-5-2/9-1-1947.

Veliteľstvo „TIGER“ SV.⁴¹
Č.j.: 108/Taj.1947

SV.12.7.1947

Vec: Boj proti UPA-taktika
 malých jednotiek
 upozornenie⁴²

Podľa rozdeľovníka:

Nariadenie voj. útvaru 2229, čj. 3.192/Taj.1.odd.1947 dávam jednotkám Tiger v plnom znení na vedomie:

V poslednom čase mnohé čsl. jednotky v boji proti bandám UPA môžu sa pochváliť peknými úspechmi a naproti tomu mnohé jednotky zasa, hoci všetky výhody boli v tom-ktorom prípade na ich strane, úspechy nemaly.

Predpoklady na úspech proti nášmu protivníkovi, dobre vycvičenému, srdnatému a odhodlanému uchrániť a v prípade napadnutia aspoň holý život za každú cenu, sú mnohé a rozličné. Avšak jedna zásada je platná vždy, ukázalo sa, že byly použité u tých jednotiek, ktoré maly úspech.

Je to okrem iných potrebných vlastností vojaka-bojovníka /znalosti technické a taktické, odvaha, vytrvalosť atď./ najmä:

p a l e b n a d i s c i p l í n a

čo znamená, že pri každom stretnutí s bandou UPA, či malými, alebo veľkými skupinami týchto, je treba zachovať naprostú odvahu a nezahajovať paľbu na veľké vzdialenosti, zo strachu a preto, aby som protivníka upozornil včas na nebezpečie, ktoré na neho číha. Ten, kto chce mať v boji proti UPA úspech[,] nechá si priblížiť takéhoto protivníka na tú možnú najmenšiu vzdialenosť, ktorá nijako a najmä v noci nemôže byť väčšia ako 10-15 krokov. To je vzdialenosť, kedy strelec môže mať úspech aj za tých najhorších podmienok viditeľnosti, tým viac strelec zo samopalu a guľometu. Dokázalo sa, že ak bolo strieľané na protivníka na väčšie vzdialenosti, ako bolo shora uvedené, nemala takáto strelba žiadného významu, lebo protivník bol len takrečeno „pošimraný“⁴³ a najviac ak sa rozprehnul, aby sa o kúsok ďalej zasa sformoval do pôvodnej skupiny.

Dokážem Vám, že je možné dodržať tieto podmienky úspešného boja proti bandám. Bandy UPA sa zásadne pohybujú v skrytom teréne, ktorý je aj pre nás veľmi výhodný, pre postavenie mnohých liečok, najmä ak máme dosť správny predpoklad o pravdepodobnom smere jeho postupu. Práve tento skrytý terén umožňuje aj nám, aby hoci i malé naše jednotky vyčkávaly príchod nepriateľa úplne skryte a preto bez strachu, že budú objavené, kým nezahájajú ú č i n ň ú paľbu. Práve táto skrytosť dovoľuje nám zahájiť paľbu až v tom najposlednejšom okamžiku, keď cieľ je jasne viditeľný a zásah celkom istý.

Neúčinná paľba je trestná, lebo je to plytvanie strelivom. Buďte pamätliví toho, že strelivo /niektoré druhy/ nemôže ani MNO vždy zaopatriť v dostatočnom množstvo v dnešných časoch a okrem toho práve ten zbrklý a poplašený strelec nikdy nevie, že práve že práve tieto zúrivé a zbytočné strieľané náboje mohly by mu zachrániť jeho vlastný život, ak ich

⁴¹ „Tiger“ („Igor“) – krycie mená pešieho práporu v sile 4 rôt, operujúceho proti „banderovcom“ v čase mája až septembra 1947 v zostave stíhacej skupiny „Teplice“. Jeho veliteľom bol plk. pech. Anton Vick.

⁴² VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 46-148-108/1947.

⁴³ Zastrášený.

v nasledujúcom kritickom okamžiku bol mal u seba. Veď v boji nie je možné nikdy vedieť, že čo sa v najbližšom okamihu môže stať. Na toto je treba pamätať aj v tom najzúrivejšom boji, lebo je vždy možné, že pre toho-ktorého strelca nastanú ešte critickejšie okamžiky a to ešte predtým, kým by si mohol vystrielané strelivo doplniť.

O ostatných taktických zásadách, ktoré platia pre boj malých jednotiek proti bandám v lese, v noci atď. zmienim sa iba všeobecne a najmä poukážem na naše predpisy, ktoré o týchto zásadách pojednávajú:

1. Najprv je treba získať o bande čo možno najviac zprávy.

2. Vypozorovať úmysly bandy, najmä smer jej presunu.

3. Postaviť sa proti nej na príhodne zvolenej čiare. Osvedčilo sa bandu očakávať, a nie ju prenasledovať. Na tejto čiare postavím množstvo liečok⁴⁴ a za touto čiarou tzv. úsekové zálohy pre prípad, že by banda prenikla prvým sledom.

4. Úspech je dokonalý, ak sa podarí bandu dostať do „pytla“, ktorý rýchle treba uzavrieť zo všetkých strán a okrem toho mať ešte zálohu na príhodnom mieste, ako už bolo hore spomenuté na prenasledovanie bandy, ktorá by sa z uzavretia prebila bojom.

5./ Malé jednotky, ktoré bandu spozorujú približovať sa proti nim, sú samozrejme skryté /skryva ich noc, alebo porost, či terén/, nepoplašia bandu zbytočným strieľaním na veľkú vzdialenosť, ale vyčkajú jej príchodu, pripustia si ju takrečeno na telo. Môžu to urobiť celkom bez strachu, lebo sami môžete posúdiť, že aká účinná môže byť paľba nepriateľa, ktorý je napadnutý mohutnou paľbou samočinných zbraní a granátmi na tú najkratšiu vzdialenosť. Je predsa dokonale prekvapený a keďže naša vlastná paľba je v tomto prípade vždy naprosto účinná, t.j. nepriateľa prekvapením ničí, prípadne zničí.

6./ Paľbu zahajuje len tá jednotka, ktorá je priamo postavená na smer postupu protivníka. Susedné jednotky pomáhajú jej paľbou iba v tom prípade, ak sú dostatočne blízko. Ostatné jednotky ponáhľajú sa do takého postavenia, aby mohli vytvoriť dokonalejší „pytel“, prípadne tento mohli celkom uzavrieť. Postupujú samozrejme bez paľby a skryte, aby protivník nemohol včas vypozorovať naše obkľúčovacie úmysly. Tieto jednotky zahajujú paľbu iba v tom prípade, ak sa dostanú s nepriateľom do toho najtesnejšieho dotyku. Zasa je to tých 10-20 krokov a bojujú najvýhodnejšie granátmi, aby prípadná paľba zo samočinných zbraní nezasiahla vlastnú jednotku na druhej strane, pomerne úzkeho „pytla“.

7./ Pri každom boji platí stála zásada: získať čo najviac zajatcov!

Avšak aj získanie zajatcov, bolo by z akýchkoľvek dôvodov veľmi obtiažné, treba obkľúčenú bandu zničiť ohňom.

8./ Skúsenosti ukázali, že každá obkľúčená banda snaží sa dostať z obkľúčenia bojom. V tomto prípade zaútočí obyčajne v klinovitom tvare za mohutnej paľby.

Práve pre tieto prípady je veľmi osožné, ak za obkľúčovacím sledom postupujú na vhodne zvolených miestach hoci i menšie zálohy na vzdialenosť 100-200 m, lebo ak sa podarí bande prebiť sa cez obkľúčovací sled už len tieto zálohy môžu jej zamýšľaný únik zabrániť.

Stačí, keď obkľúčovací sled tvorí reťaz strelcov tak riedky, aby v tom, či onom teréne mohli medzi sebou udržovať spojenie zrakom.

9./ Pri prenasledovaní je treba bande nadbehnúť v jej pravdepodobnom smere úniku, tento smer uzavrieť aspoň kordonom stráži a inými jednotkami obkľúčenie dokončiť, ako to bolo popísané vyššie.

⁴⁴ Lestí.

10./ Predpisy a ich state, ktoré pojednávajú o taktike malých jednotiek používateľnej (!) v boji proti bandám[.] sú:

Poľný poriadok ČA I. diel, čl.47-54, 55-60, 65-71, 73, 75, 77, 78, 81, 85, 88, 98, 99, 103, 126, 137-141, 154-159, 249-279, 314-319, 351-361, 522-525, 535-541.

Poľný predpis Čs. II. diel, čl. 96-102.

Velitelia všetkých stupňov preštudujú si tieto zásady čo najskoršie a oboznámia s nimi v dostatočnej miere všetkých svojich podriadených. Vo voľných chvíľach vykonajú prapory praktické ukázkové cvičenie pre všetko mužstvo[.] a to tak, aby každý príslušník jednotky jednal vo styku s bandami takmer samočinne a nevyčkával siahodlhých rozkazov, ktorých v mnohých prípadoch ani nie je možné veliteľovi čaty vydať.

Musíte chcieť, aby za palebnú disciplínu bol braný na zodpovednosť i ten najmenší veliteľ /vel. družstva, roja, skupinky/ a konečne každý jednotlivec – strelec.

Z času na čas sa presvedčím, či tieto zásady prenikly v dostatočnej miere až k tomu poslednému bojovníkovi, preto je povinnosťou každého veliteľa využiť každej príležitosti ku školeniu svojich podriadených v tomto smere.

Majte na pamäti:

Čím dokonalejšie a dôraznejšie budeme konať akcie proti bandám UPA, ktoré prenikli na vlastné územie, tým prv sa budeme môcť navrátiť k spokojnejšiemu mierovému vojenskému životu. Okrem jednotiek, ktoré sú teraz zasadené proti bandám tu na východe štátu, niet toho času iných, ktoré by mohli našu úlohu prevziať. Že ako dlho Vaše zasadenie terajšie bude trvať, záleží iba na Vás!

K tomu nariaďujem:

1./ Velitelia Tiger 1.,4.,5. Zásady boja malých jednotiek, ako uvádza strana 2, 10 ods. a 11. odsek zmieneneho čj.: 3.192/ Taj.1.odd.1947 preštudujú a vyškolia podriadené jednotky.

2./ V duchu zmieneneho rozkazu voj. útvaru 2229 vykonajú školenie v palebnej disciplíne, a v čase výcviku tiež i výcvik.

3./ Školenie a výcvik /čas, dátum/ hlásia podriadené jednotky na SV Tiger.

Dostane: Tiger 1.,4. a 5.

Veliteľ Tiger:
plk.pech.Vick Anton

Veliteľstvo „TEPLICE“
odd. výchovy a osvet
Čj:85446/Dôv.osv.1947

S.V. 5.augusta 1947

Vec: Smernice pre prevádzanie
mor.-politickéj a osvet.
činnosti u jednotiek
velit. „TEPLICE“.⁴⁵

Podľa rozdeľovníka !

⁴⁵ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 77-359-229/1947.

Morálno-politickú a osvetovú výchovu u jednotiek veliteľstva „TEPLICE“ prevádzajte v tomto smysle:

1. V poslednej dobe bolo zistené, že sa javí pomerne veľká náklonnosť k alkoholu, a to žiaľbohu i u gážistov, čím vznikajú rozne nepríjemnosti[,] ako sú hádky, bitky a pod. Aby sa tieto nezdravé a škodlivé zjavy nevyskytovaly, poučujte vždy mužstvo o škodlivosti alkoholu a poukazujte na morálny poklesok, finančné ukracovanie a na neschopnosť vykonávania služby. Takýchto jednotlivcov, ktorí používajú alkohol praniezajte a bedlivo si všímajte.

2. Je potrebné pri každej vhodnej príležitosti vysvetľovať mužstvu, čo sú to bandy UPA, aký je ich cieľ, čo sledujú a aký boj prevádzajú. Tu znova pokladám za nutné, aby veliteľ jednotky osvet.[ového] dôst.[ojníka] vždy uvolnil na každú akciu proti bandám, ba on spolu s veliteľom rot, čaty osobným príkladom a strhnutím jednotky pričínal sa o úspech akcie.

Nemôže sa však opakovať, aby veliteľ jednotky zamestnával osvet. dôstojníka inou funkciou, než ktorá mu je sverená.

3. Osvet. dôst. musí byť v stálom styku s mužstvom, poučuje ho, vyzdvihuje jeho morálku, oboznamuje ho s okolím a poukazuje na jeho krásy, aby tak nemal možnosť myslieť na domov, lebo nezamestnávaním vojakov sa morálka mužstva automaticky rozleptáva.

4. Osvet. dôst. musí prevádzať propagáciu voj. tlače, najmä armádneho denníka „Obrana ľudu“, „Obrana ľudu“ a „Naše vojsko“. Je dôležitou úlohou v rámci osvetovej činnosti, vysvetliť a poukazať na dôležitosť a význam obsahovej časti spomínaných novín a presvedčiť mužstvo a gážistov všetkých hodností, že je nielen ich mravnou povinnosťou, ale i ich najvladnejším záujmom, aby pravidelne čítali a odoberali spomenuté denníky. Túto propagáciu je treba prevádzať i medzi civilným obyvateľ[stvom].

5. Osvetový dôstojník musí dbať na bezchybné vystupovanie vojakov medzi civilným obyvateľstvom. Je povinný udržovať s civilným obyvateľstvom srdečný a dobrý pomer, čo je predpokladom snadnejšej⁴⁶ spolupráce[,] a tak i úspechom boja proti bande.

6. Poukazujte na vnútropolitickú a zahranično-politickú situáciu, na bratstvo Čechov a Slovákov a ich spoločného boja, výroky podryvajúce základy nášho štátu netrpte a proti vinníkom najprísnejšie zakročte.

7. Nestrpte potulky vojakov po dedinách, najmä vojakov, ktorí sú do zotrvania akcií na S.V. práp. a rôt, zaistite pohotovosť osádky proti prekvapeniam, utajte svoje stanoviská a starajte sa, aby vojaci udržovali zbraň vždy v čistote.

8. Nedovoľte výstrelky niektorých veliteľov voči mužstvu a podriadeným, ale o každého vojaka starajte sa rovnako bez rozdielu.

9. Prispievajte hodnotnými článkami do armádnych denníkov[,] do čoho zapojte i vojakov. Motívy berte z najbližšieho okolia, rotu, čatu vyznamenávajú sa v boji proti UPA pochváľte a celý priebeh vyzdvihnite v novinách.

10. Všetky témy prednášok zamerajte vždy poukazovaním nezmyselného boja bánd UPA, na boj proti alkoholizmu ako pliaže ľudstva, na oboznamovanie kraja, život ľudi ich zvyky a pod.

⁴⁶ Ľahšej.

Tieto smernice berte ako trvale platné.
Dostane: OROL, LEV, TIGER, JASTRAB, RYS
VO-4 OSVO na vedomie.

Veliteľ „TEPLICE“
brig. gen. Július Nosko⁴⁷

Veliteľstvo TEPLICE
odd. výchovy a osvetu.
Čj.: 85532/Dôv.OVO.1947.

S.V.18.9.1947.

DŔVERNÉ.
Podľa rozdeľovníka.

ÚLOHA VELITEĽA.⁴⁸

V poslednej dobe, pravdepodobne zmenšenou činnosťou bánd UPA dochádza nielen mužstvo, ale tiež dôstojníci k rôznym záverom, ktoré veľmi narušujú morálny stav niektorých jednotiek. Tu zvlášť apelujem na dôstojníkov, ktorých beriem osobne k zodpovednosti, aby svojimi činmi, svojim konaním boli vždy a všade vzorom jak mužstvu tak i ostatným podriadeným dôstojníkom a rotmajstrom.

Stal sa prípad, že dôstojník veliteľ roty svojimi výroky podporoval a udržoval pesimistickú náladu mužstva zasadeného do boja proti bandám UPA, miesto toho aby k ich egoizmom ovplyvňovaným „vývodom“, zaujal veliteľské stanovisko a bol im príkladom.

Dôstojník ako vojak musí spolu s mužstvom znášať všetky obtiaže spojené s úspešným likvidovaním bánd, nesmie dať najavo určité ochabnutie vo výkone služby, pretože takýmto jednaním pôsobí negatívne na morálku a stráca u mužstva charakter veliteľa. Je zrejmé, že vojakovi pri určitých ťažkostiach, ktoré sa občas vyskytnú[,] sa zdá, že je mu určitým spôsobom ubližované[,] a to sa prejavuje apatiou vo vykonávaní daných rozkazov. Povinnosťou veliteľa je vysvetliť príčiny rôznych ťažkostí a sotrvať na veliteľskom stanovisku.

Čestnou povinnosťou každého vojaka – dôstojníka je služba vlasti v armáde, kde každý jej príslušník sa má vyznačovať charakteristickým znakom vojaka – p r e s n ý m p l n e n í m d e n ý c h r o z k a z o v. Tento základný požiadavok, ktorý je prvým predpokladom zdarného splnenia úlohy, vykonáva sa v niektorých prípadoch ľahostajne, následkom čoho sú rôzne kritiky so strany mužstva. Rozkaz vydaný dôstojníkom musí byť kontrolovaný, aby vojak si zvykol na presné plnenie rozkazov, pretože nedbalé plnenie úlohy má vážne následky v celkovom vykonávaní služby. V dnešnej situácii je nutný každodenný styk s vojakom. Pri tom apelujem hlavne na osvetových dôstojníkov, aby mužstvo pri dnešnom určitom nedostatku materiálneho rázu nebolo ponechané napospas smýšľaniu niekoľkých pesimis-

⁴⁷ Július Nosko – dôstojník predmníchovskej armády, v čase SNP náčelník štábu 1. čs. armády na Slovensku, po vojne až do decembra 1947 veliteľ 2. pešej divízie. V čase júla až októbra 1947 veliteľ jednotiek operačnej skupiny „Teplice“ v boji proti „banderovcom“ – od 19. februára 1947 ako brigádny generál.

⁴⁸ VHA Bratislava, Operácia „Banderovci“, 46-150-298/1947.

VOJENSKÁ HISTÓRIA

ticky naladených jedincov, alebo aby ich smysľanie bolo usmerňované. Nesmie tu však byť robený určitý kompromis medzi veliteľským rozhodnutím /rozkazom/ a osobným prianím vojaka, pretože tým by bol ohrozený nielen bojový úkol, ale i autorita veliteľa.

Z bojových skúseností pre nás vyplýva ponaučenie, že jedným z najškodlivejších zjavov pre bojujúcu jednotku je, keď niektorí jej príslušníci sú opití. Takíto jednotlivci mnohokrát zavinili smrť svojich kamarátov ako i svoju vlastnú a umožnili nepriateľovi dosiahnuť lacných bojových úspechov. Najhorším úkazom, ktorý demoralizuje celú jednotku[,] je opitý dôstojníckeho alebo rotmajstrovského sboru. V bojovom postavení to svedčí o trestuhodnej osobnej nezodpovednosti a porušuje charakter dôstojníka, alebo rotmajstra čs. armády v očiach jeho podriadených a civilného obyvateľstva. Je zrejmé, že opíjanie sa príslušníkov vojenských jednotiek je veľmi škodlivým zjavom pre našu armádu a musí byť čo najzohodnejšie potierané.

Na koniec zdôrazňujem, že je treba stále pripomínať[,] prečo sme tu, že bandy ešte stále pod kepienkom vyhlasovania demokracie a slobody za spolupráce domácich a zahraničných reakčných vrstiev chcú rozrušiť pokojnú hladinu nášho verejného života, vniesti chaos a zmätok medzi náš ľud. Uvedomme si, že náš svet vynaložil veľké úsilie za cenu značných finančných obetí, aby tieto ničivé bandy pohybujúce sa na našom území boli zlikvidované.

Je povinnosťou predovšetkým nás ako príslušníkov veliteľského sboru, aby sme poctivou prácou a presným plnením a vyžadovaním presného plnenia rozkazov splnili náš úkol a zaistili nášmu národu kľud a poriadok

Dostanú: všetky jednotky podriadené veliteľstvu TEPLICE,
SNB, NB, MNO-HSVO, 2.odd., VO-3 OSVO, VO-4
OSVO na vedomie.

Veliteľ TEPLICE.
brig.gen. N o s k o Július v.r.

P.S. /Velitelia dajú prečítať

Všetkým podriadeným dôstojníkom a rotm./